

Bob G Lind

GRAVURNAN FRÅN BRANTE RÖR

EN GRAVURNA MED DUBBEL HISTORIA

Stjärnljusets förlag, Malmö

© Bob G Lind 2018. All rights reserved. Telefon: 0760-82 72 94

E-post: jl72@yahoo.se ISBN: 978-91-7501-439-5

Bob G Lind

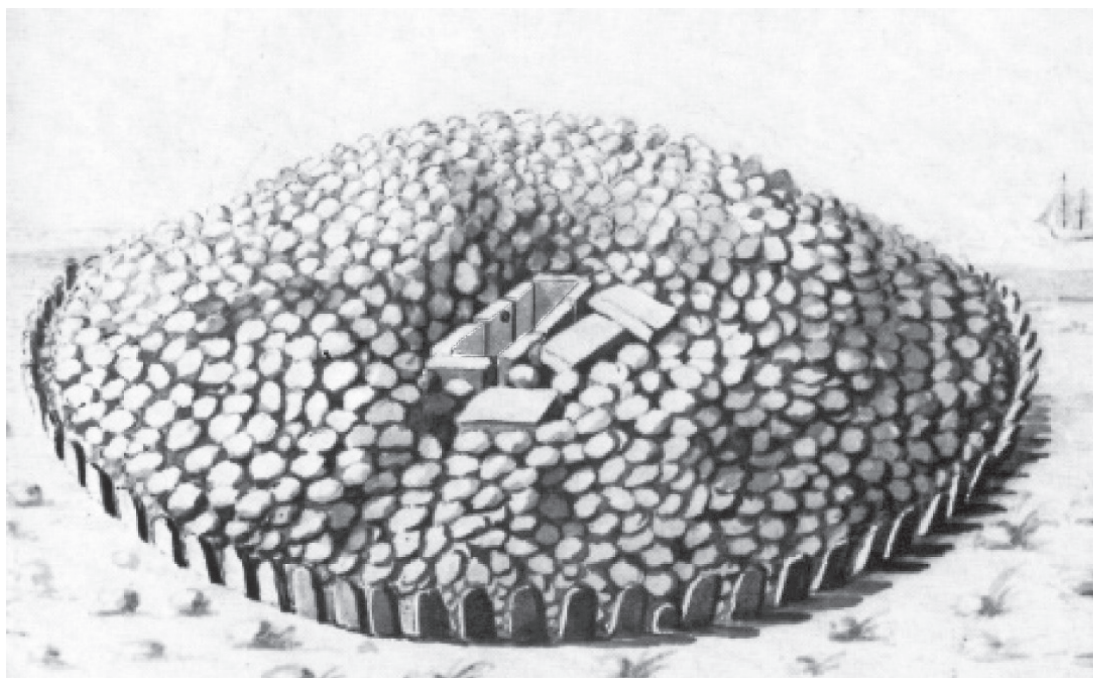
GRAVURNAN FRÅN BRANTE RÖR

EN GRAVURNA MED DUBBEL HISTORIA

Kort historik om hur gravurnan i bronsåldershögen Brante Rör påträffades, försvann och återfanns efter 250 år

Arkeologisk beskrivning: Unikt, tunnväggigt, konkav-konvext mindre kärl, som har en plastiak ornamentik bestående av tre grupper med två knoppar i övergången skuldra-buk och är på yttersidan glättad. Mynning: dm, 97mm. Bot-ten: dm, 62mm. Höjd: 93mm. Godstjocklek: 3mm. Magring: kvartskorn, 1mm. Godsfärg: gulbrunt oxiderat gods. Kärlets yttersida är glättad=polerad. Ålder 600-800 f Kr. Beskrivning Esbjörn Jonsson Arkeolog.

Gravmonumentet Brante Rör vid Brante Viig.
Tegning av C.G.G Hilfeling 1777,
bevaret i Dronningens Haandbibliotek paa
Christianborgs slot i København.

Gravurnan från Brante Rör

Bakgrund

Brante Viig, så kallades havsviken som det sydostskånska fiske och sjöfartssamhället Brantevik, kom att byggas upp kring i slutet av 1700-talet. Drygt ett århundrade senare har det lilla samhället expanderat, och blivit hemmastation för Sveriges största segelflotta - en fantastisk prestation, som idag finns väldokumenterad på sjöfartsmuséet "Hoppet" i Brantevik, väl värt ett besök!

Ursprunget till Ortsnamnet "Brante" är gammalt och betyder brant, hög eller högt. Tillsammans med ordet "Viig" med förklaringen "vik" kan kombinationen av "Brante Viig" härledas till namnet på bronsåldersmonumentet "Brante Rör" som på 1770-talet fortfarande tornade upp sig över havsviken, ett hundratal meter från stranden.

Trots att "Brante Rör" på 1700-talet, var en mäktig gravanläggning, med all anledning att bevara, brydde sig ingen om dess förfall! - Istället för att räddas till eftervärlden, som de närbelägna kulturskatterna Kiviksgraven (dvs. Brede Rör) och Ales stenar, kom det mytomspunna "Brante Rör" tillsammans med de övriga gravmonumenten vid "Brante Viig" att raseras, och slutligen hamna i nybyggarnas husgrunder.

Det enda som blivit kvar från bronsåldern, är spåren, och hållristningarna, samt den unika gravurnan från Brante Rör.

Förklaringar

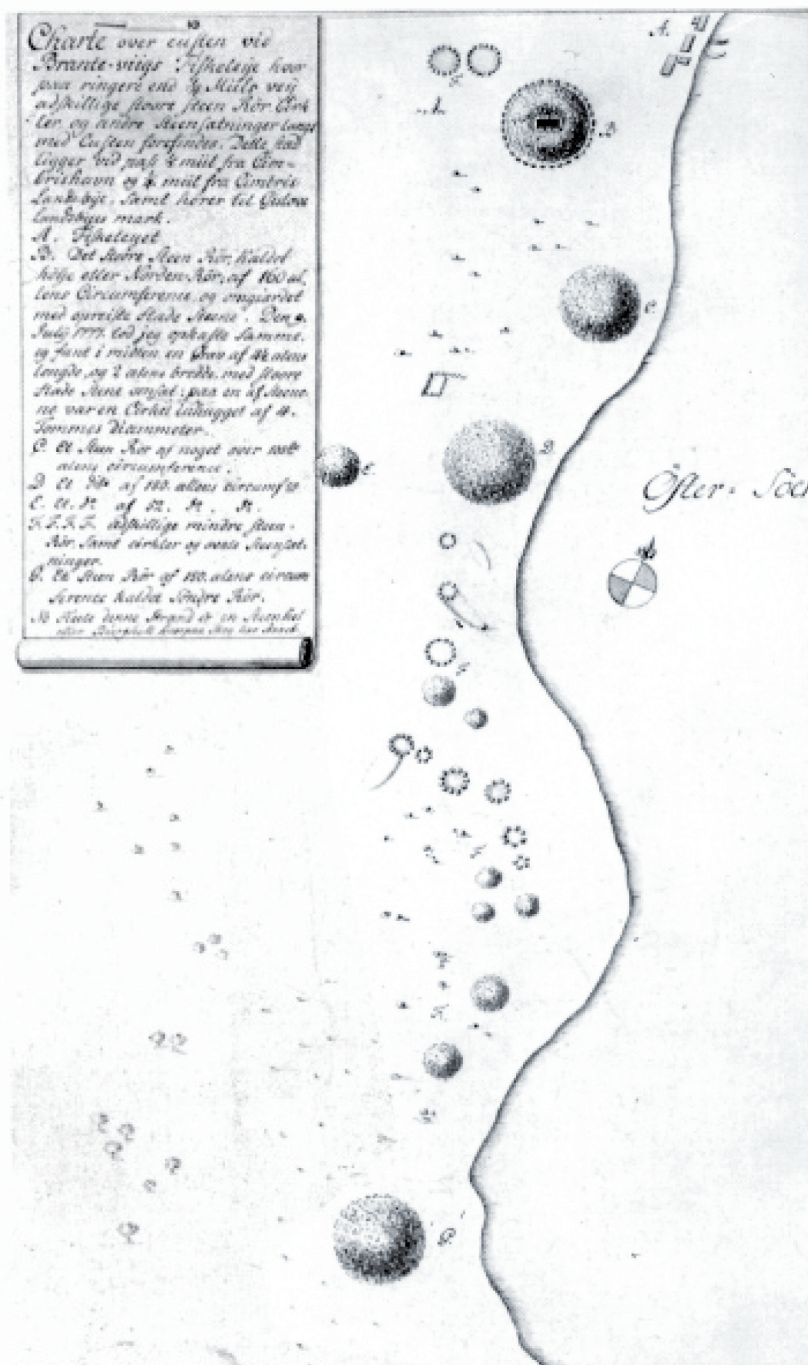
I de äldre Branteviksbarnas dialekt, uttalades så sent som för bara några årtionden sedan, Ortsnamnet "Brantevik", allmänt som "Braunte Viig".

Dialekten är gammal, och kan som ovan historik beträffande Ortsnamnet härledas till namnet på gravhögen "Brante Rör", som ursprungligen av Branteviksborna har kallats för "Braunte Rör". Den etymologiska betydelsen av ordet "Rör" är hög, alternativt gravhög eller röse, vilket ju stämmer bra med ovanstående beskrivning.

Carl Gustav Gottfried Hilfelings karta över Brante Viig sommaren 1777

C.G.G. Hilfelings karta över området invid Brantevik i juli 1777:
 "Karta över kusten vid Brante-viigs fiskeläge, där det på inte mindre än 1/4 mils väg finns åtskilliga stora stenrör, cirklar och andra stensättningar. Denna plats ligger 1/2 mil från Cimbrishamn och 1/4 mil från Cimbris landsby samt hör till Gislövs landsbys mark.
 A. Fiskeläget. B. Det stora stenrör, kallat högen eller Norre rör, 160 alnar cirkelformad och omgärdad med uppresta stödstenar. Den 9 juli 1777 undersökte jag röret och fann i mitten en grav av 4 alnars längd och 2 alnars bredd, omgärdad med stora stödstenar: på en av stenarna var en cirkel inbuggen av 4 toms diameter. C. Ett stenrör av något öfver 100 alnar, cirkelformad. D. Ett dito av 150 alnar. E. Ett dito av 52 alnar. F.F.F.F. åtskilliga mindre stenrör samt cirklar och ovala stensättningar. G. Ett stenrör av 150 alnar, cirkelformad, kallad Södre rör. NB. Hela denna strand är en stenhall eller bringhall där skog stått".

Efter originalet i Kongens haandbibliothek, Köpenhamn.

Kartan förvaras i Dronningens Haandbibliothek paa Christianborgs slot i København.

Historiken kring gravurnan från Brante Rör

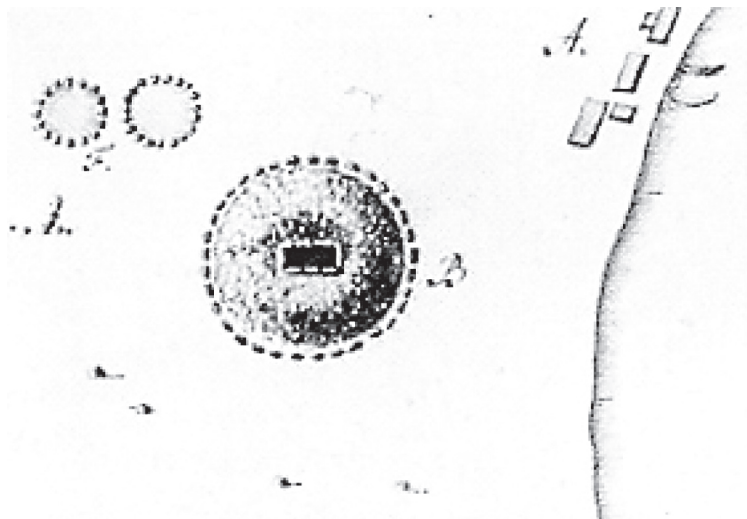
Brante Rör, så kallades alltså det höga gravmonument, som fältforskaren och antikvitetsstecknaren Carl Gustaf Gottfried Hilfelning avbildade under sitt besök vid Brante Viig den 9 juli 1777. Några dagar tidigare, hade han kommit resande i vagn från Kivik, där han på uppdrag av den danske kungen Christian VII, hade tecknat av de ”märklige ristningsmotiven i gravhögen Brede Rör”. Med identiska avbildningar av ”de gamle monumenten i Skaane” ville den danske kungen och hans lärde vittre män i Köpenhamn, bevara minnet, av de nationella antikviteter som gick förlorade med Skåne, efter kriget mot Sverige på 1670-talet. Tack vare det danska ingripandet, är det idag många försvunna skånska fornlämningar, som i ord och bild har blivit bevarade på Dronningens Haandbibliotek paa Christianborgs slot i København.

De försvunna gravmonumenten i Brantevik

I bilden av de försvunna fornlämningarna i Brantevik, har jag lyckats återfinna de fyra ursprungliga positionerna, efter de största gravmonumenten på C.G.G Hilfelings karta från 1700-talet. Av de stora monumenten på rak linje, reser sig Brante Rör, även kallat ”Norre Höije Rör” högt över de övriga fornlämningarna i området. Tillsammans med Mellan Rör och Södre Rör, som ligger längst ner på kartan i söder, har de fyra gravmonumenten helt dominerat landskapsbilden på kuststräckan söder om Brante Viig. Att konturerna av de fyra gravhögarna varit synliga för sjöfararna långt ut till havs, är förmodligen också anledningen till att två av dem kom att markeras, som pyramidformade landmärken, på Carl XI:s kartograf Gerhard Burmans karta över Skåne år 1684. Kung Carl XI besökte för övrigt själv området i samband med en inspektion av de silverfyndigheter som då hade påträffats i området mellan Brante Rör och Södre Rör. Efter besöket vid Brante Viig red kungen snabbt vidare, för att dagen därpå, tillsammans med den belevade prosten Olof Aquilonius från Löderup, bese ”de allra märkvärdigaste stenar han någonsin hade sett”. De kallas idag för Ales stenar.

Var låg det mytomspunna gravmonumentet Brante Rör

Gällande tolkningen av C.G.G. Hilfelings karta, ligger Brante Rör inte särskilt långt ifrån bosättningen med de uppdragna båtarna på stranden. Faktum är, att söder om denna båtplats (den nuvarande hamnen i södra Brantevik) har det på klippor och strandhall inte gått att dra upp några båtar på stranden. Den enda möjliga platsen för Brante Rör, kan därför inte ha varit någon annan än Råkulle, som är belägen ca 120 meter sydväst om den plats, där idag det uppställda skeppsankaret visar, var de första bosättarna drog upp sina båtar på stranden. Se även sidan 12-13.

Brante Rör och den lilla bosättningen vid Brante Viig.

Vid denna historiska båtplats, slog på vårkanten 1765, den 23-årige sjömannen Ingvar Hindrichsson och hans hustru Nilla upp sina första bopålar vid Brante Viig. De blev därmed fiske och sjöfartssamhället Branteviks första bebyggare. Några månader senare, flyttade från de närbelägna landsbyarna Gislöv och Östra Nöbbelöv, ytterligare två familjer ner till Brante Viig. De ville, som deras inspirationskälla Ingvar Hindrichsson hade gjort, pröva lyckan som fiskare i det salta havet vid Brante Rör.

Ingvar Hindrichsson

Om sjömannen, fiskaren och skepparen Ingvar Hindrichsson har berättats att han var klog, stark och alltid glad. Han växte upp på sina föräldrars gård i Gislövs landsby i Östra Nöbbelövs socken, ca tre km från gårdens utmarker nere vid Brante Rör.

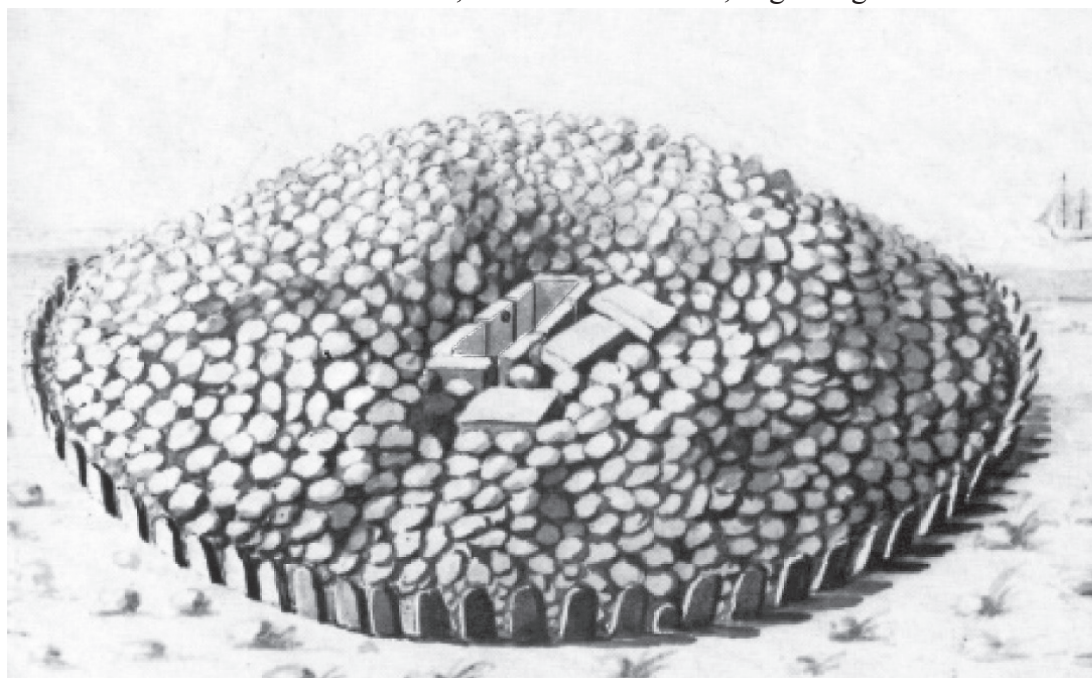
Hans släkt bestod mest av bönder och soldater, med anor långt bakåt i den danska medeltiden. I Ingvar Hindrichssons släkträd finns även Alfred Nobels anfäder, vars ursprung som bönder har varit densamma som för Ingvar Hindrichsson.

Hösten 1765, har den målmedvetne sjömannen Ingvar Hindrichsson lagt grunden till sin försörjning som fiskare med egen båt i viken, och hus på stranden invid Brante Rör. Det var antagligen då, som han och hans grannar började snegla på Brante Rör, och undra över vilka skatter som kunde dölja sig i denna mäktiga gravhög.

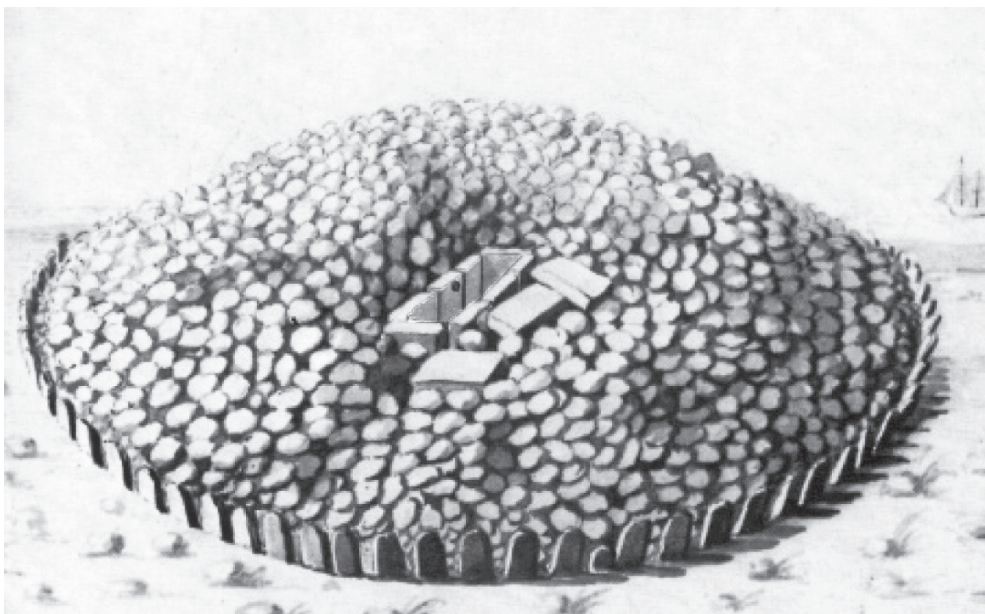
Johan Gillbergs besök

Sommaren 1766 besökte geografikern Johan Gillberg den lilla bosättningen vid Brante Rör, som då allmänt börjat kallas för Brante Viig (d v s, viken vid Brante Rör). I sin rapport till länsstyrelsen i Kristianstad 1767 skriver han bl a, att Brante Rör *"har utgjort en stor gravhög där bymännen hämtat sten. I stenhögens inre skall de ha funnit en urna och ett svärdfäste av brons"*. Det var allt som Johan Gillberg skrev om Brante Rör, efter sitt besök vid Brante Viig. Men, det är ändå tillräckligt, för att bilden skall klarna om vad som egentligen hände vid Brante Rör, hösten eller vintern 1765-1766. Att döma av Gillbergs rapport till länsstyrelsen framgår dock inte vilka bymännen var, långt mindre om de påträffade några värdefullare föremål i stenhögens inre. I detta sammanhang, går tanken osökt till Ingvar Hindrichsson, och de andra bosättarna vid Brante Rör, visst visste väl dom, någonting?

C.G.G. Helfeling öppnar Brante Rör

11 år efter Johan Gillbergs besök anländer C.G.G. Helfeling, för att i den danske kungens tjänst undersöka och teckna av de gamle danske fornlämningarna vid Brante Viig. I god tro om att ingen varit före honom, lät han därför den 9 juli 1777 öppna gravmonumentet Brante Rör. Han fann då som han skriver, *"En tom grav omgärdad av stenar. På en av dessa stenar var en cirkel inhuggen av fyra tums decimeter"*. Cirkeln som huggits in i gravkammarens mittelsten, symboliserade givetvis inget annat än solen, vars gudomliga, religiösa betydelse under bronsåldern, ansågs vara lika stor för levande såväl som döda.

Brante Rör, en religiös solsymbol

Med den inristade solsymbolen i gravkammarens mittelsten, och den långa kedjan av likformiga kantstenar som omgärdat Brante Rör, kan gravmonumentet knappast tolkas som annat än en religiös solsymbol. Enligt geolog Nils Axel Mörner, måste det stora antalet tillhuggna kantstenar ha tillformats i samma mall, och av samma stensort, dvs. kvartsitisk sandsten. Denna vackert glänsande bergart, är mest känd för att med skeppssättningen Ales stenars för och akterstenar, markera solens upp- och nedgångar vid vinter och sommarsolståndet. Nu blir den lika känd i Brantevik, eftersom det var där den bröts, några hundra meter från Brante Rör.

Att det i bilden av detta mäktiga grav- och solmonument, måste ha varit en mycket betydelsefull man eller kvinna, vars aska i urna blev gravsatt, råder det väl knappast något tvivel om.

Hällristade solsymboler i kambrisk kvartsitisk sandsten, några stenkast från Brante Rör.

Upplösningen

Under de fyra dagar som C.G.G. Hilfeling undersökte och tecknade av fornlämningarna vid Brantevik, passade han även på att i sin återgivning av Brante Rör teckna av en uppankrad skuta på redan utanför fiskeläget, se bild. Den skutan, är sannolikt inte någon annan skuta, än den som Ingvar Hindrichsson blev delägare i, efter det att fynden i Brante Rör hade förskingrats år 1766. Man kan därför undra över, om bymännen inte fann några långt mycket mera värdefullare föremål i Brante Rör, än den gravurna och svärdfäste som blivit liggande i en gammal matkällare i Brantevik i 250 år. Svärdfästets skick är det väl inte så mycket bevänt med, men den smäckra unika urnan är gudskelov helt intakt, och sannolikt den enda av sitt slag som påträffats från bronsåldern.

Så slutar historiken kring den gravurna, som för ca 2700 år sedan blev upptakten till att Brante Rör kom att byggas. Själv är jag, via min käre morfar, skepparen Johan Waldemar Henriksson från Brantevik, i direkt nedstigande led släkt med Nilla och Ingvar Hindrichsson, dvs. Branteviks grundare.

Epilog

Efter väl förrättat värv i kung Christian VII:s tjänst, sommaren 1777, fortsatte C.G.G. Hilfeling sedan sin resa till Ales stenar, precis som den svenske kungen Carl XI hade gjort 90 år före honom. Vad som därefter hände med Brante Rör, och de andra gravmonumenten i Brantevik, är en helt annan historia.

Bob G Lind

Brantevik 2018

Kvarboende ättlingar i Brantevik

I Brantevik finns det fortfarande ättlingar kvar efter Ingvar och Nilla Hindrichsson. Bland många andra, skepparen Eve Henriksson, hans son skepparen och fiskaren Mikael Henriksson, styrmannen Göran Henriksson, sjökaptenen Mats Henriksson och krögaren Sören Henriksson.

Nutid

Råkulle trädgård: Här låg stranden vid Brante Rör för 2700 år sedan.

Kustlinjen

Kustlinjen i Brantevik skiljer sig idag avsevärt ifrån hur den såg ut under den yngre bronsåldern för ca 2700-3000 år sedan. Se kartor sid. 13-14.

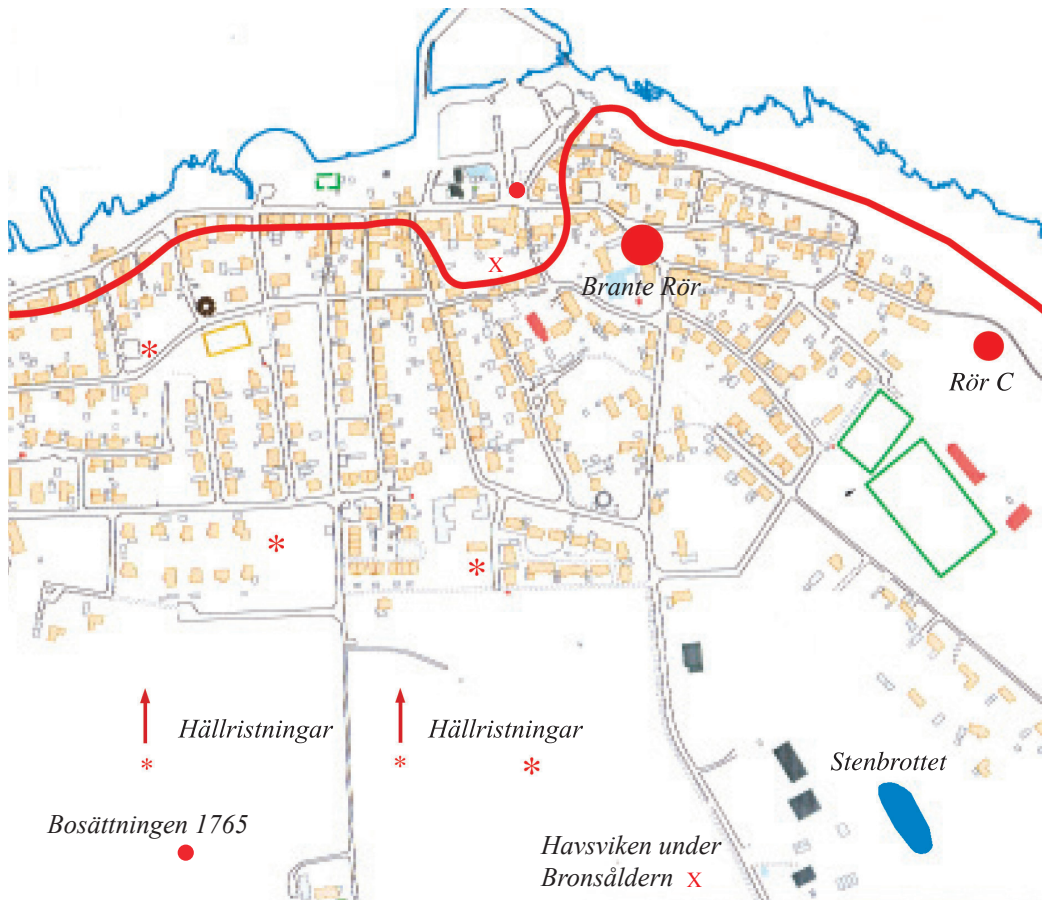
Enligt den röda strandlinjen som fastställts av havsgeolog Nils-Axel Mörner stod havsnivån under bronsåldern ca 2,2 m högre än idag. Detta medförde en skyddad havsvik, vars strandzon låg endast ca 50-60 m från Råkulle, det vill säga den plats där Brante Rör uppfördes för ca 2700 år sedan.

Gården Råkulle

Namnet Råkulle har gamla anor och har följt gården sedan den flyttades ner till Brantevik i början på 1800-talet. Den etymologiska förklaringen till själva namnet Råkulle dvs. orden Rå och kulle, kan i gammalt tal spåras till röse, alternativt rör. Rå hänsyftar även till en hög av sten, alltså som i det här fallet till en gravhög. Efterleden dvs. "Kulle" har sin etymologiska förklaring i orden höjd, gravkulle eller gravhög. I tredubbel bemärkelse kan det klart fastställas att gravmonumentet Brante Rör har legat på den plats i Brantevik där gården Råkulle idag ligger.

Råkulle gård: Här låg Brante Rör. Gården är idag vandrarhem och har en fin samling fynd från stenåldern och bronsåldern, väl värt ett besök.

För 3000 år sedan stod havsnivån 2,2m högre än idag. Detta medförde en skyddad havsvik vars strandzon låg endast 50-60m nedanför det stora gravmonumentet Brante Rör. Den gamla strandlinjen vid Brante Viig löpte enligt havsgeolog Nils-Axel Mörner efter den röda markeringslinjen på kartan.

Positionerna efter de största gravmonumenten på C.G.G. Hifelings karta från år 1777

Av de stora välkända gravmonumenten på rak linje, reste sig i väderstreck nordost Brante Rör, även kallat för "Norre Höije Rör" högt över de övriga fornlämningarna vid Brante Viig.

Konturerna av de fyra gravmonumenten har med största sannolikhet varit synliga för sjöfararna långt ut till havs. Av denna anledning kom de därför att markeras på kartograf Gerhard Bhurmans karta över Skåne, år 1684.

Den vita markeringen till vänster på kartan markerar "stenbrottet" där "kvartsitstenarna" dvs. kantstenarna till Brante Rör sannolikt bröts på 700-talet f.Kr.

Ifrån detta stenbrott kommer enligt geolog Nils-Axel Mörner även de fyra kvartsitstenar som står uppställda som för- och akterstenar i skeppssättningen Ales stenar några mil ifrån Brante Viig.

Från brytningsplatsen i stenbrottet har de släpats ner till viken invid Brante Rör, och därifrån sjövägen transporterats till Kåseberga, dragits upp på åsen och kommit på plats i skeppsformationen.

Rör 2 märkt med kryss är markerat med C på Hifselings karta.

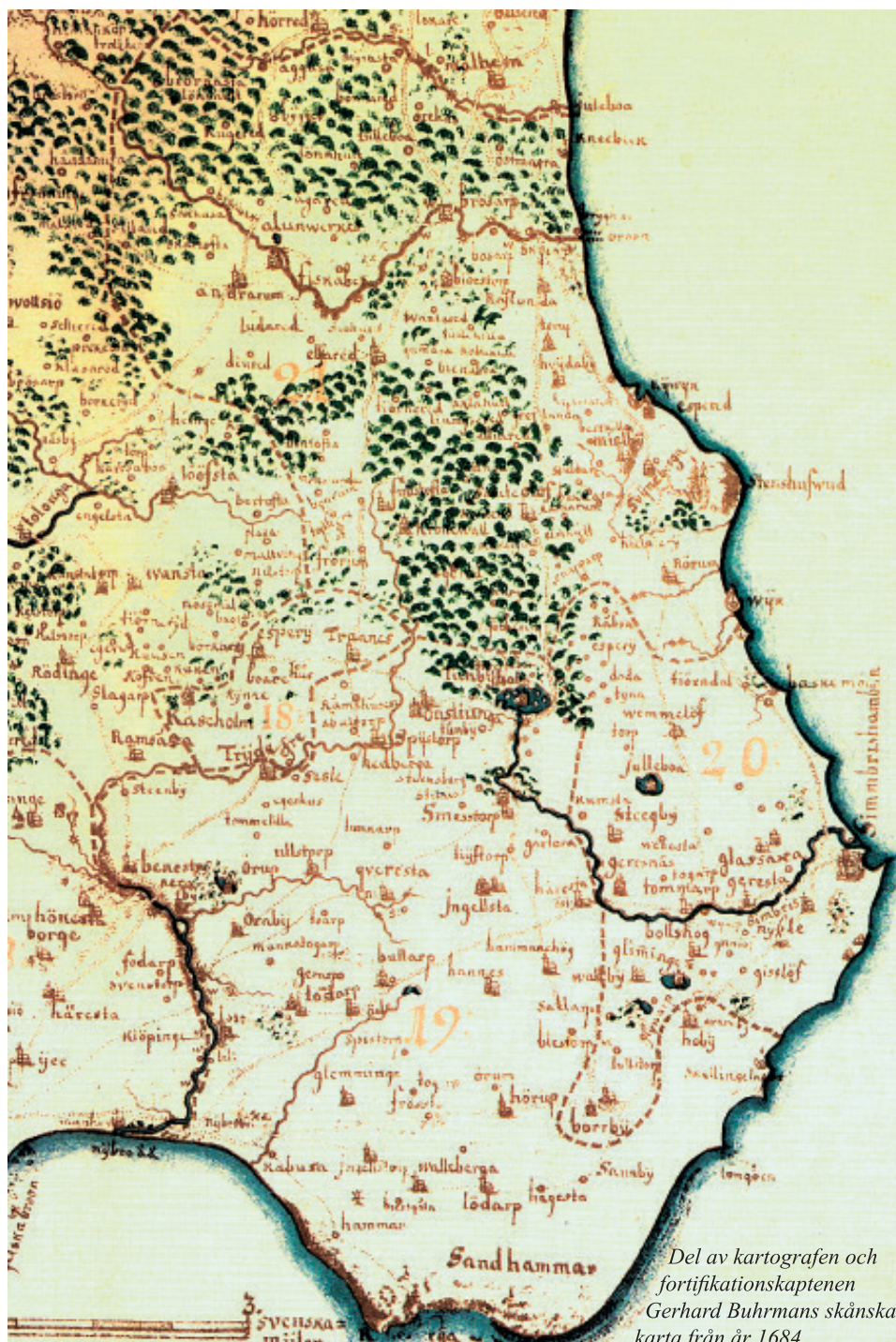

Resterna av rör 3 är som på C. G. G Hifselings teckning markerat med D.

Här ligger grunden till Södre Rör markerat med G på Hifselings karta.

Gerhard Bhurmans karta 1684.

Brede Rör
Kiviksgraven

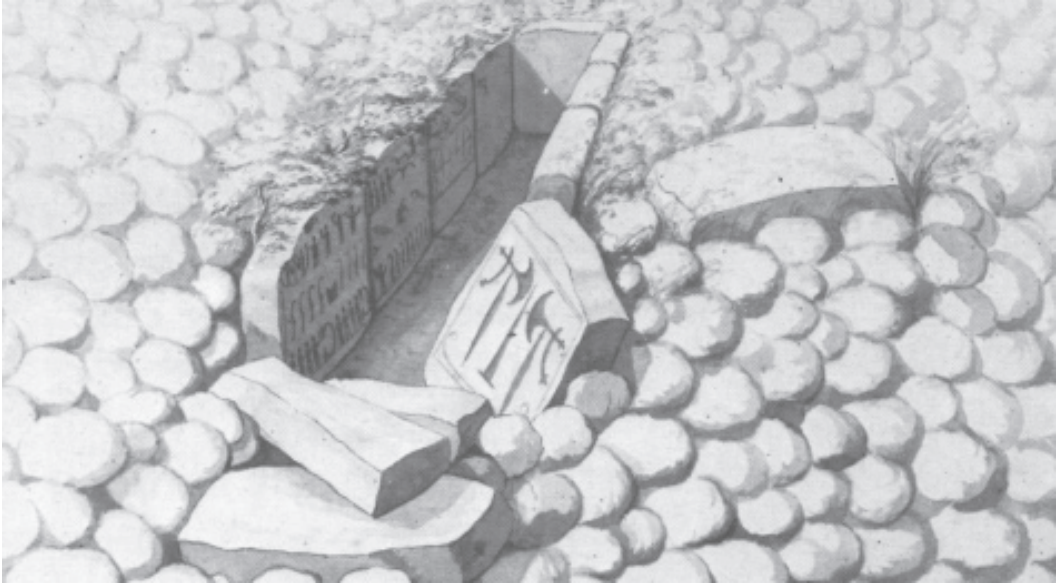
Brante Rör

Ales stenar

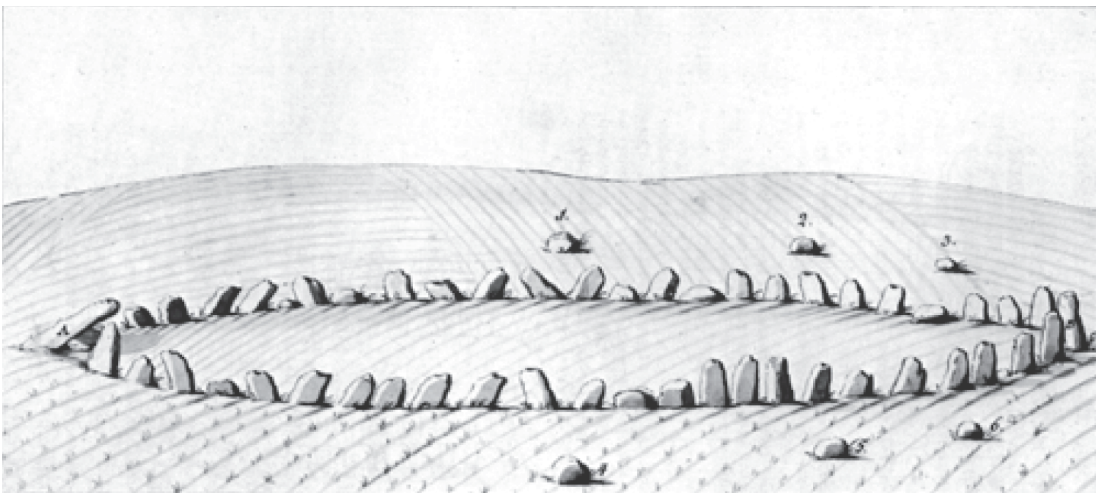
C.G.G. Hifelings teckningar sommaren 1777

Kiviksgraven

“Brede Rör” eller det “Kiviske monumentet”, som C.G.G. Hifeling beskriver det då han sommaren 1777 besökte platsen och tecknade av hällkistan med de “ingraverade figurerna” från bronsåldern.

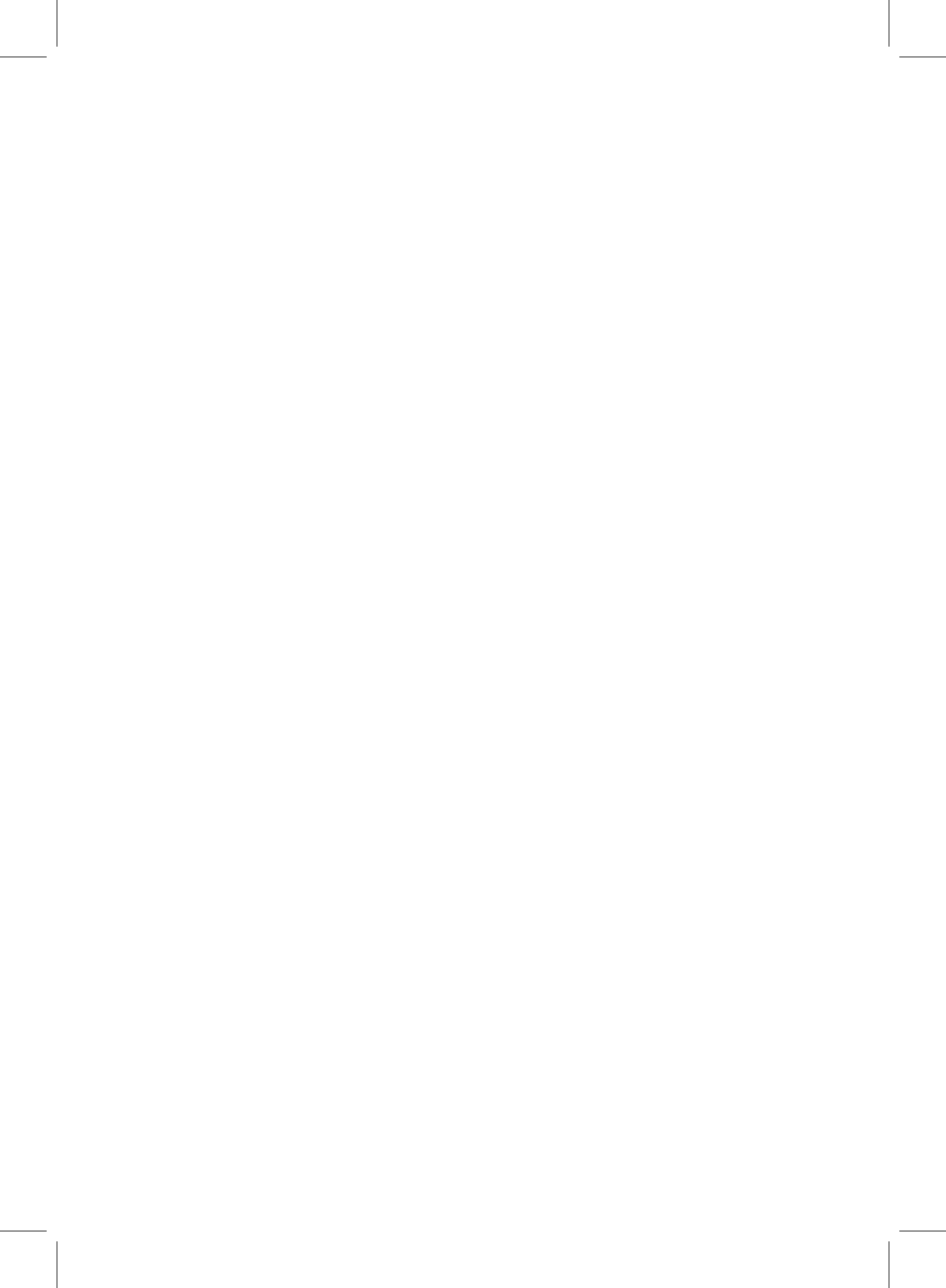
Ales stenar

C.G.G Hifelings teckning av Ales stenar år 1777 Dronningens Haandbibliotek, København.

Referenser

- Brantevik.
Ett kustsamhälles historia och framtid.
Lund 2008.
- Brange Ivar, Bringmark Gösta,
Persson John E.
Skutor och sjöfolk om Branteviks
segelsjöfart Lund 1975.
- Buhrman Gerhard.
Kungliga krigsarkivet Skåne.
Generalkartor 1684.
- Gillberg Johan L.
Historisk oeconomisk och geographisk be-
skrivning öfer Christianstads Län,
Lund 1767.
- Hilfeling C. G. G. Hilfelings skaanske teg-
ningar. En resa genom Skaane
2 maj-30 september 1777.
Kungliga biblioteket i Köpenhamn.
Dansk-Skaansk forening Köpenhamn 1977.
- Jonsson Esbjörn.
Arkeolog: Beskrivning och datering
Betr. undersökning av gravurnan 2012
- Lind Bob.
Ales stenar ur ett arkeoastronomiskt
perspektiv.
Stjärnljusets förlag, Malmö 2004.
- Kungliga krigsarkivets skrifter
1680-1690 Otryckta källor.
- Lind Bob, Mörner Nils-Axel.
Mykenska och feniciska spår på Österlen.
Fältrapporter Kivik-Kiviksgraven och
Kåseberga-Ales stenar.
Strandlinjen under bronsålder, Kivik Kåse-
berga. Stjärnljusets förlag, Malmö 2010.
- Lind Bob - Mörner Nils-Axel
Från Branta Rör till Brantevik
Brantevik 2012
- Montelius Oscar.
Minnen från vår forntid.
Nordstedts & Söner förlag 1917
- Mårtensson Malte.
Oplöjd ostkustmark. Brantevik under de 50
första åren.
Grafotryck, Simrishamn 1983.
- Nordstedts svenska ordbok
Nordstedts förlag, Stockholm 1990.
- Nordstedts ordbok, 2011.
Nordstedts förlag, Stockholm 2011.
- Simris och Östra Nöbbelövs
kyrkböcker 1675-1800
Otryckta källor.
- Strömberg Märta.
De ristade grunt i hällen. Nyfunna hållrist-
ningar vid Brantevik.
Ale historisk tidskrift för Skåneland 1985:2
Lund 1985.
- Svenska akademins ordbok.
Stockholm 2005.
- Åberg Gustaf.
Kring saga och sanning om skeppssättningen
vid Kåseberga.
Prosten Olof Aquilonius beskrivning av
kung Carl XI besök vid Ales stenar.
Skånes hembygds förbunds årsbok 1960.
- Östra Nöbbelövs kyrkböcker.
Församlingsböcker åren 1689-1862
Kommunionslängder åren 1735-1809
Otryckta källor.

**KULTURMILJÖ
BRANTEVIK
ÖSTERLEN**

ISBN: 978-91-7501-439-5